

(ISSN: 2587-0238)

Ulusoy, K. & Erkuş, B. (2026). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer-Davranış İlişkisi Hakkındaki Görüşleri, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 11(32), 164-178.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.805>

Article Type (Makale Türü): Araştırma Makalesi

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DEĞER-DAVRANIŞ İLİŞKİSİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Kadir ULUSOY

Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, ulusoykadir@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3243-9347

Bahattin ERKUŞ

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye, bahattinerkus@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6899-7455

Gönderim tarihi: 18.11.2025

Kabul tarihi: 16.02.2026

Yayın tarihi: 15.03.2026

ÖZ

Değerler, bireylerin tutum, davranış ve karar alma süreçlerinde önemli bir yere sahiptir. Eğitim sürecinin temel amaçlarından biri, öğrencilere bu değerleri kazandırarak toplum için faydalı bireyler yetiştirmektir. Özellikle sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin toplumsal yaşamla ilgili bilgi ve beceriler kazanmasının yanı sıra, demokratik, ahlaki ve kültürel değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer-davranış ilişkisi hakkındaki görüşleri, öğrencilerin davranışlarına nasıl etki ettiği ve eğitimin kalitesini nasıl şekillendirdiği konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer-davranış ilişkisi hakkındaki görüşlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması türünde yapılandırılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler 2023 yılı Kasım ayında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeninden çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin çözümlemesinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Okullarda öğrencilere kazandırılması beklenen kök değerlerin çok azı davranışa dönüşmekte, bazılarının hiç dönüşmemektedir. Davranışa en kolay dönüşen üç kök değer yardımseverlik, sevgi ve dostluk; en zor dönüşen üç kök değer ise sabır, öz denetim ve adalettir. Değerlerin davranışa dönüşmesi için en etkili yöntem veya uygulamalar örnek olma, yaparak yaşayarak öğrenme, aile ile iş birliği ve ailenin eğitimidir. Değerlerin davranışa dönüşmesi için öğretmenlere düşen en önemli görev rol model olmak/örnek olmak; okul idaresine düşen görevler öğretmenleri teşvik etmek ve desteklemek, değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamaktır. Elde edilen çalışma sonuçları doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir: Öğretmenler öğrencilere örnek davranışlar sergilemeli ve öğrencilerin sergiledikleri olumlu davranışları pekiştirmelidir. Değerler eğitiminin tüm aşamalarında aile sürece dahil edilmelidir. Değerler eğitiminde öğrencinin aktif olarak katılacağı etkinliklere yer verilmeli, değerler hayatla ilişkilendirilmeli ve öğrencilere sorumluluk verilmelidir. Okul idaresi değerler eğitiminin etkili bir şekilde işleyebilmesi için öğretmenleri teşvik etmeli, değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamalıdır.

Anahtar kelimeler: Değerler eğitimi, değer, davranış, değer-davranış ilişkisi, öğretmen görüşleri.

Sorumlu Yazar: Dr. Bahattin ERKUŞ, MEB, bahattinerkus@gmail.com

Etik Kurul Onayı: Bu çalışmanın etik kurul izni Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü'nden (01.08.2023 tarihli, 06 sayılı) alınmıştır.

İntihal/Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ON THE VALUE-BEHAVIOR RELATIONSHIP

Abstract

Values hold a significant place in individuals' attitudes, behaviors, and decision-making processes. One of the primary aims of the educational process is to instill these values in students, thereby raising individuals who are beneficial to society. In particular, the social studies course plays an essential role not only in helping students acquire knowledge and skills related to social life but also in transmitting democratic, moral, and cultural values. In this context, the views of social studies teachers on the relationship between values and behaviors provide crucial insights into how these values influence students' behavior and shape the quality of education. The aim of this study is to examine the views of Social Studies teachers about the value-behavior relationship. The research was structured in the case study type, one of the qualitative research methods. A semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. Data were collected online from 50 teachers working in various cities of Turkey in November 2023. Descriptive analysis was used to analyze the data obtained from the study. The results obtained from the research findings are as follows. Very few of the root values that are expected to be acquired by students in schools turn into behaviors, and some of them do not transform at all. The three root values that most easily translate into behavior are benevolence, love and friendship; The three most difficult to transform are patience, self-control and justice. The most effective methods or practices for the transformation of values into behavior are being an example, learning by doing, cooperation with the family and education of the family. The most important task for teachers to transform values into behavior is to be a role model/example; The duties of the school administration are to encourage and support teachers and to prepare the necessary environment and conditions for values education. In line with the results of the study, the following suggestions were included: Teachers should exhibit exemplary behaviors to students and reinforce the positive behaviors exhibited by students. The family should be included in the process at all stages of values education. In values education, activities in which students will actively participate should be included, values should be associated with life and students should be given responsibility. The school administration should encourage teachers and prepare the necessary environment and conditions for values education so that values education can function effectively.

Keywords: Values education, value, behavior, value-behavior relationship, teacher opinions

GİRİŞ

Değer kavramının literatürde çeşitli tanımları olduğu görülmektedir. Bu tanımların birçoğu değerın davranışla ilişkisinden söz etmektedir. Değerler davranışlara kılavuzluk eden, onları yargılamaya yarayan genel ilkeler ve temel inançlar olarak tanımlanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). İnsan duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilişkisi bilinen değerlerin pek çok sosyal bilimci tarafından insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Değerler bireyin çocukluğundan itibaren felsefi bir soyutluk içinde değil, sosyal davranışlar biçiminde algılanmaktadır (Cihan, 2014). Yapılan açıklamalarda değerın davranışla ilişkili olduğu belirtilmiş ve insan davranışlarını anlamadaki önemini ortaya konmuştur. Değerler davranışların çıkış noktasıdır denilebilir (Okumuş, 2010). Toplum yaşamına ilham veren değerler aynı zamanda yaşamın da anlamıdır. Toplumda güzel hasletlerin yaygınlaştırılması, olumsuz davranışların olumluya dönüştürülmesinin temelinde değerler eğitimi yatmaktadır (Ulusoy ve Arslan, 2015). Değerler eğitimi yoluyla ulusal birlik ve beraberlik içinde yaşayabilen, evrensel gelişmeleri yakından takip edebilen nesiller yetiştirmek ve kültürel yozlaşmanın önüne geçmek gerekmektedir (Ulusoy, 2021).

İnsanların davranışlarını yönlendiren değerler toplum baskısına gerek kalmadan davranışa dönüşürler. Davranışlar zorunlu uyma davranışı veya kişinin kendine mal ettiği değerleri içselleştirme yoluyla olur. İnsanın onurlu bir şekilde yaşam sürmesi için davranışlarını yönlendiren; korku, disiplin ve baskı değil, değerler olmalıdır. Korku, disiplin ve baskıdan kaynaklanan davranışlar, bu unsurlar ortadan kalktığı zaman kaybolur. Kaynağı değerler olan iç disiplin ise değerler değişmediği sürece devam eder (Cüceloğlu,1999).

Okul, bireylerin aileden topluma geçiş sürecinde çeşitli yetişkin rollerine hazırlanmalarını sağlar ve aynı zamanda devletin demokrasiye katılımını destekler. Bireyler, okullarda davranış ilkelerini ve sosyal normları öğrenerek bu kurallara uygun davranış geliştirmeyi öğrenirler (Cihan, 2014). Bireye olumlu davranışları kazandırıp olumsuz davranışların ortadan kaldırılması değerler eğitimiyle sağlanmaktadır. Değerler eğitimi de sadece okulda öğretmenler ve okul personeliyle değil, eğitimin tüm paydaşlarıyla iş birliği halinde yapılmalıdır. Paydaşlar denince akla ilk gelen öğretmen, okul idaresi ve aileye değerler eğitimi sürecinde çeşitli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ulusoy, (2019) değerlerin aktarılmasında ilk ve öncelikli görevin aile kurumuna düştüğünü, okul ve çevrenin de bu sürecin belirleyicileri arasında olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin okullarda değerler eğitiminde en önemli rolü üstlendikleri söylenebilir. Öğretmenlerin karakter ve değerler eğitimindeki görev ve sorumlulukları şöyle özetlenebilir: Öğretmenler öğrencilere sevgi ve saygıyla davranmalı, iyi bir örnek oluşturmali, olumlu davranışları desteklemeli ve olumsuz davranışları düzeltmelidir. Öğretmen, öğrencilerin birbirlerine saygı duymalarına, toplum içinde birbirlerine değer verdiklerini hissetmelerine yardımcı olmalıdır. Öğrencilerin karar alma sürecine katılan demokratik bir sınıf ortamı ve ahlaki bir toplum oluşturmali. Öğretmenler ahlaki bir disiplini uygulamalı, ahlaki akıl yürütmeyi, kendi kendini kontrol etmeyi ve başkalarına saygı duymayı teşvik etmek için fırsatlar oluşturmali, bu fırsatların kullanılmasına yardımcı olmalı ve akademik konuları etik değerleri incelemek için araç olarak kullanarak öğretim programı içerisinde değerleri öğretmelidir. Birlikte çalışmayı öğretmek için iş birlikli öğrenmeyi kullanmalı ve öğrencilerinin akademik sorumluluğunu geliştirmeli, öğrenmenin ve çalışmanın değerini göz önünde bulundurmalıdır. Okuma, yazma, tartışma, karar verme alıştırmaları ve tartışma yoluyla ahlaki yansımaları teşvik etmeli ve öğrencilerin çatışmaları

adil ve şiddet içermeyen yollarla çözmelerini öğrenmelerine yardımcı olmak için çatışma çözümlerini öğretmelidir (Pala, 2011).

Ailenin tipik olarak çocuğun karakter oluşumunda ve değerler eğitiminde baskın etkisi olduğu bilinmektedir. Çocuk ilk olarak aileyi örnek almakta ve karakterinin oluşmasında ilk olarak aileden etkilenmektedir. Okulun değerler eğitimi sürecinde ebeveynlikten daha sonra bir etkisi vardır. Çünkü çocuklar genellikle üç, dört, beş yaşına kadar tam veya yarı zamanlı eğitim görmemektedirler ve ebeveynler yaşamın ilk yıllarında çocuğun duygusal ve davranışsal yönünün oluşmasında daha belirgin rol oynamaktadır. Okullarda karakter ve değerler eğitimi velilerle iş birliği yapıldığında daha etkili bir hale gelmektedir (Berkowitz, 2002: 55; Lickona, 1996). Fakat gerek sanayileşen dünyanın getirdiği sorumluluklar doğrultusunda anne-babanın her ikisinin de çalışmak zorunda olması ve buna bağlı olarak aile ile geçirilen zamanın azlığı, gerekse dış dünyadan çocuklara etki eden uyaranların artması ve bu uyaranların etkilerinin önemli derecede büyük olması aileyi karakterin gelişiminde ve değerler eğitiminde daha az etkili kılmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Bu durumun okulların önemini, dolayısıyla okullara ve öğretmenlere düşen görev ve sorumlulukları arttırdığı söylenebilir.

Değerler eğitimi konusunda önemli paydaşlardan biri de okuldur. Lickona, (1991) okulda karakter ve değerler eğitimine ilişkin üzerinde durduğu temel bazı ilkeler doğrultusunda altı basamaktan oluşan bir sınıflama önermiştir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

- Okul idarecileri akademik ahlaki açıdan liderlik yapmalıdırlar,
- Okulda uygulanan disiplin sadece öğrencilere yönelik değil okulun tüm alanlarına yönelik olmalıdır,
- Okulun tamamını kapsayan bir toplum bilinci oluşturulmalıdır,
- Öğrencilerin okulu sahiplenmesi, okula aidiyetinin artması ve okulu daha iyi bir hale getirmek için çalışmaları sağlanmalıdır,
- Öğrencilerin kendi arasında ve okulda çalışan personel arasında karşılıklı adalet, saygı ve iş birliği anlayışının esas alındığı bir ahlaki iklim oluşturulmalıdır,
- Ahlaki konuların okulda işlenerek, ahlaka verilen değerin artırılması gerekmektedir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programında Lickona'nın (1991) okulda karakter ve değerler eğitiminde bahsettiği ilkeleri destekler nitelikte "Eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder." ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2018). Bu ifadelerin gerçekleşmesi de okullarda değerler eğitimiyle yapılmaktadır. Okullarda öğrencilere kazandırılması beklenen kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler dersi, aslında bir değer eğitimi dersi niteliğindedir. Tarihsel içeriği, farklı kültürleri ve yaşam öykülerini aktarması, iyi değerlerin kazandırılması açısından önemlidir. Çok disiplinli yapısı, değer öğretimi açısından da bir zenginlik sunar. Sosyal bilgiler dersinde yalnızca bilgi ve davranış değil, aynı zamanda değer aktarımı da gerçekleşmektedir. Değerlerin niteliği ve boyutu, küreselleşen dünyada daha da genişlemiştir. Bu süreçte evrensel değerlerin bireylere aktarılması büyük önem taşımaktadır (Kan, 2010).

İlgili literatüre bakıldığında değer davranış ilişkisini doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma değer davranış ilişkisini sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelemesi açısından önem arz etmektedir.

Değerler eğitimi ile ilgili tanım ve açıklamalara bakıldığında değerlerin davranışla ilişkisinden söz edilmektedir. Bu aşamada “Değerler davranışa ne düzeyde dönüşmektedir?”, “Değerler eğitimi sürecinde her değer davranışa dönüşmekte midir?”, “Davranışa kolay ve zor dönüşen değerler nelerdir?”, “Değerler eğitiminde okul, öğretmen ve aileye ne gibi sorumluluklar düşmektedir?” gibi sorular karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer-davranış ilişkisi hakkındaki görüşlerini belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması türünde yapılandırılmıştır. Durum çalışması, ilginç ve özel bir olgunun, durumun kendi koşulları ve sınırları içerisinde derinlemesine incelenmesidir (Merriam, 2013; Sönmez ve Alacapınar, 2011). Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer-davranış ilişkisi hakkındaki görüşleri tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu yaklaşım, görüşme sırasında ele alınacak soruların veya konuların yer aldığı bir listeyi içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). 10 soru olarak hazırlanan görüşme formu, alanında uzman 1 profesör, 1 doçent, 2 araştırma görevlisi, 2 öğretmen olmak üzere 6 kişiden görüş alındıktan sonra 8 soru olarak yeniden düzenlenmiştir. Görüşme formunun ilk bölümü demografik verilere ilişkin sorulardan, ikinci bölümü ise araştırma sorularından oluşmaktadır.

Katılımcılar

Katılımcıların seçilmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Bu yöntem, araştırmanın hızını ve pratikliğini artırır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Katılımcılar 2023 yılı Kasım ayında Türkiye’nin çeşitli illerinde görev yapan 50 öğretmenden oluşmaktadır. Veriler katılımcılardan google form aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlar verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler

KOD	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Hizmet Yılı	Görev yaptığı şehir
Ö1	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Mersin
Ö2	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri	Antalya
Ö3	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	İstanbul
Ö4	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Bitlis
Ö5	Erkek	Lisansüstü	1-10 yıl	Afyonkarahisar
Ö6	Erkek	Lisans	1-10 yıl	Mersin
Ö7	Kadın	Lisansüstü	11-20 yıl	Aksaray
Ö8	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Gaziantep
Ö9	Erkek	Lisansüstü	11-20 yıl	Gaziantep
Ö10	Erkek	Lisans	1-10 yıl	Kocaeli
Ö11	Kadın	Lisans	11-20 yıl	İzmir
Ö12	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Kocaeli
Ö13	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Gaziantep

Ö14	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Bitlis
Ö15	Kadın	Lisans	1-10 yıl	Sivas
Ö16	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Aksaray
Ö17	Kadın	Lisansüstü	1-10 yıl	Kocaeli
Ö18	Erkek	Lisans	1-10 yıl	Afyonkarahisar
Ö19	Kadın	Lisans	11-20 yıl	İstanbul
Ö20	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	İstanbul
Ö21	Kadın	Lisans	1-10 yıl	Mersin
Ö22	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Bitlis
Ö23	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Konya
Ö24	Kadın	Lisans	1-10 yıl	Kocaeli
Ö25	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Gaziantep
Ö26	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri	İzmir
Ö27	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Mersin
Ö28	Kadın	Lisansüstü	1-10 yıl	İstanbul
Ö29	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Afyonkarahisar
Ö30	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Mersin
Ö31	Erkek	Lisans	11-20 yıl	İzmir
Ö32	Erkek	Lisans	1-10 yıl	Antalya
Ö33	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri	Konya
Ö34	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	Samsun
Ö35	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	İzmir
Ö36	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Antalya
Ö37	Kadın	Lisans	1-10 yıl	Antalya
Ö38	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	Samsun
Ö39	Erkek	Lisansüstü	11-20 yıl	Antalya
Ö40	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Konya
Ö41	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Sivas
Ö42	Kadın	Lisansüstü	11-20 yıl	Samsun
Ö43	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Aksaray
Ö44	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri	Aksaray
Ö45	Erkek	Lisans	1-10 yıl	Antalya
Ö46	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Sivas
Ö47	Kadın	Lisans	11-20 yıl	Sivas
Ö48	Kadın	Lisans	1-10 yıl	Konya
Ö49	Erkek	Lisans	21 yıl ve üzeri	Mersin
Ö50	Erkek	Lisans	11-20 yıl	Gaziantep

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların yarısının (25) erkek, yarısının (25) kadın olduğu görülmektedir. 43 öğretmen lisans mezunu, 7 öğretmen ise lisansüstü eğitim mezunudur. 13 öğretmen 1-10 yıl, 27 öğretmen 11-20 yıl, 10 öğretmen 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin il dağılımı Antalya (6), Mersin (6), Gaziantep (5), İstanbul (4), İzmir (4), Kocaeli (4), Konya (4), Sivas (4), Aksaray (4), Bitlis (3), Afyonkarahisar (3), Samsun (3) şeklindedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları, görüşme esnasında katılımcı ile birlikte yeniden düzenlenebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, genellikle nitel araştırmalarda tercih edilmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların kişisel bilgileri ile ilgili sorular; ikinci bölümünde ise araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yer almaktadır. Veriler 2023 yılı Kasım ayında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 50 öğretmenden çevrimiçi ortamda google formla toplanmıştır. Kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin belirlenen temalar altında açıklanmasını, yorumlanmasını, neden-sonuç ilişkilerinin incelenmesini ve nihai sonuca ulaşılmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Öğretmenlerden toplanan veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanmıştır. Araştırmanın etik kurul izni Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma Etiği Kurulundan (tarih: 01.08.2023, karar no: 2023/02) alınmıştır.

BULGULAR

Okullarda öğrencilere kazandırılması beklenen kök değerlerin (Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) öğrenci davranışına yansımaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir sorusuna katılımcıların büyük bir çoğunluğu çok azının davranışa dönüştüğünü (15) ve ailenin desteği ile davranışa yansıyabileceği (8) düşünmektedir. Diğer cevaplar ise davranışa dönüşmediği (6), ilkökul döneminde kazandırılmış olması gerektiği (5), davranışa yeterince dönüştüğü (4), okulda kazandırılan davranışların öğrencinin sosyal çevresinde bozulduğu (3), öğrencilerin uygulanması gereken davranışları bildiği fakat uygulamakta zorlandığı (3), okullarda değerler eğitiminin evrak üzerinde yapıldığı (2), değerler eğitiminin öğretimden daha önemli olduğu (2), değerler eğitiminin daha sakın bir okul ortamı oluşmasına yardımcı olduğu (1) ve okullarda kök değerlerin kazandırılması için fazla bir gayretin olmadığı (1) yönündedir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö5: “Keşke hepsi yansıyabilse, o zaman toplumsal sorunlar çok az olurdu. Maalesef biz öğretmenler olarak önemini anlatsak da çevresel, ailesel faktörler davranışa dönüşmesinde çok önemli.”

Ö10: “Okul tek başına yetmiyor; öğrenci istenilen davranışı okulda gösteriyor ama okul dışında göstermiyor o yüzden ailenin de verilmesi istenen değerlere sahip olması ve çocuğuna aktarabilmesi gerekmektedir.”

Ö26: “Bu başlıklardaki eğitimler okullarda yeterince veriliyor. Ama maalesef evde ve toplumda devamını göremediği için yerine oturup kalıcı olmuyor. Olsa yaşadığımız toplumdan belli olur. Yansımalar olumsuz. Sizce oluyor mu?”

Ö32: “Öğrenciler doğru değerleri biliyorlar ama uygulamak onlara zor geliyor.”

Ö35: “Ne yazık ki bu değerlerimizi okullarımızda öğrencilerimize kazandıramıyoruz.”

Ö39: “Oldukça faydalı buluyorum.”

Katılımcılar öğrencilerde davranışa en kolay dönüşen 3 kök değer için yardımseverlik (31), sevgi (29), dostluk (16), saygı (16), sorumluluk (13), vatanseverlik (13), adalet (8), dürüstlük (8), sabır (2) ve öz denetim (1) cevaplarını vermişlerdir. Katılımcılara göre bu değerlerin davranışa kolay dönüşmesinin nedenleri ise okul ortamında ve çevrede çokça karşılaşılan ve örnek alınan değerler olması (17), öğretmenin etkisi (6), her insanda olması gereken değerler olması (5), çocuğa uygun olması ve çocuğun doğasında olması (5), ihtiyaç olan değerler olması (4), daha anlaşılır ve çocuklara uygun olması (3) çocuksu duygulardan kaynaklanması (3), kontrolünün kolay olması ve hızlı geri dönüş olması (2), örf ve adetten etkilenmesi (2) ve henüz çocuklarda bencillik duygusunun gelişmemesidir (1).

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö11: “Öğretmen bu değerlere önem verdiği için bu değerler davranışa daha kolay dönüşüyor.”

Ö16: “Çocuklar çok temiz ve saf duygulara sahip o yüzden bu becerileri daha çabuk kazanıyorlar.”

Ö24: “Çünkü, insanların en çok ihtiyacı olan değerlerdir.”

Ö35: “Her insanın zaten içinde var olan değerler olduğu için davranışa kolay dönüşüyor.”

Ö38: “Okul ortamında daha çok karşılaştıkları için. Sadece okul ortamında değil, ailede ve çevrede de çokça karşılaştıkları için olabilir.”

Ö42: “Daha kolay uyum sağlayabilmelerinden ve ailede de bu değerlerin daha çok üstünde durulmasından dolayı davranışa kolayca dönüştüğünü düşünüyorum.”

Katılımcıların öğrencilerde davranışa en zor dönüştüğünü gözlemlediği 3 kök değer için sabır (30), öz denetim (23), adalet (20), sorumluluk (19), dürüstlük (10), saygı (7), dostluk (3), sevgi (3), vatanseverlik (1) ve yardımseverlik (1) cevaplarını vermişlerdir. Bu değerlerin davranışa dönüşmesinin zor olmasında etkili olan nedenlerin ise çevre (15), aile (13), yaş düzeyi (6), soyut olması (5), çocuğun doğası (4), yaşamla ilişkilendirilememesi (3), çocukların sabırsız olmaları (2) ve bencillik (2) olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö19: “Bulundukları yaş itibariyle biraz daha bencil davranabiliyorlar, her şeyin kendilerine ait olmasını istiyorlar, kendilerini yoracak şeylerle uğraşmak istemiyorlar.”

Ö21: “Hem soyut kavramlar hem de yaşı gereği öğrenilmesi ve uygulaması zor kavramlar.”

Ö28: “Bu değerlerin öncelikle aileden kazanılması gerekiyor ve çoğu öğrenci bunları okulda kazanmakta zorluk çekiyor.”

Ö37: “Bence hayatla yeterince ilişkilendirilmemesinden kaynaklanıyor. Çocuklara bu değerlerin nerede nasıl işe yarayacağını anlatmaktan ziyade hayatla ilişkilendirmek gerekir.”

Ö42: “Öğrencinin çevrede bu değerleri görmemesi bu değerleri kazandırmayı güçleştiriyor.”

Araştırmaya katılan katılımcılar değerlerin davranışa dönüşmesi için en etkili yöntem veya uygulamaların örnek olma (17), yaparak yaşayarak öğrenme (14), aile ile iş birliği ve ailenin eğitimi (7), drama (3), ödül ceza (3), örnek olay (2), sabırlı olmak (2), telkin ve takip (1) ve işbirlikli öğretim (1) olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö2: “Değerlerin sadece okulda değil evde ailede de üzerine düşülmesi gerekiyor. Yani öğrenci değerleri tüm çevresiyle yaparak yaşayarak özümsemeli.”

Ö6: “Değerin davranışa dönüşmesi için yapılması gereken tek şey örnek olmaktır. Çünkü biz ne dersek diyelim öğrenciler bizden, ailelerinden ve çevrelerinden gördüklerini taklit ediyorlar.”

Ö16: “Çocuktan önce anne, baba, dede ve nineleri eğitmeliyiz. Kısaca aile eğitimi şart.”

Ö49: “Öğrencinin olumlu davranışlarını pekiştirip olumsuz davranışlarını cezalandırmak en etkili yöntemdir bence. Bir süre sonra değerler öğrencide davranışa dönüşür böylece. Ama önemli olan ödül cezayı doğru kullanmak ve sabretmek.”

Katılımcılar değerlerin davranışa dönüşmesini sağlamak için öğretmene düşen görevler nelerdir sorusuna; rol model olmak/örnek olmak (25), olumlu davranışları pekiştirmek (7), doğru yönlendirme ve rehberlik yapmak (5), öğrenciye uygun ortam hazırlamak (5), sabırlı olmak (4), aile ile iletişim kurmak (3), tutarlı olmak (3), öğrenci davranışlarını takip etmek ve gözlem yapmak (2), anlayışlı olmak (2), değerlerin üzerinde durmak (2), öğrenciyi cesaretlendirmek (1) ve öğrencilere sorumluluklar vermek (1) şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö1: “Öğretmenin rol model olması, örnek olaylarda, grup çalışmalarında yaparak yaşayarak kazandırması önemli, takdir etmesi gerekli.”

Ö24: “Öğretmene düşen en önemli görev davranışlarıyla örnek olmaktır. Çocuk öğretmenini örnek aldığı için bu davranışın yansımaları öğrencide de olacaktır.”

Ö29: “Öğretmen örnek olmalı ve okulda yaşanan tüm olaylar ve durumlardan öğrenciye ders oluşturulacak ortamı sağlamalı.”

Ö48: “İyi bir örnek olmak ve öğrencilere bu değerlerle ilgili sorumluluklar vermek.”

Ö49: “Öğretmenin rol model olması, örnek olaylarda, grup çalışmalarında yaparak yaşayarak kazandırması önemli. Öğrencinin olumlu davranışlarını takdir etmesi gerekli.”

Katılımcılar değerlerin davranışa dönüşmesini sağlamak için okul idaresine düşen görevler nelerdir sorusuna; öğretmenleri teşvik etmek ve desteklemek (14), değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamak (12), olumlu davranışları ödüllendirmek (8), örnek olmak (8), okul, aile, öğretmen ve öğrenci iş birliğini sağlamak (4), tutarlı olmak (3), kendilerini geliştirmek (3), çalışmalarını düzenli takip etmek (2) ve etkinlikler düzenlemek (2) şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö12: “Okul idaresi okuldaki değerlere ters olumsuzlukları ortadan kaldırmalı, aileyi bilgilendirmek için bununla ilgili bilgilendirici toplantılar organize etmelidir.”

Ö15: “Örnek olunmalı ve örnek davranış gösterdiğinde takdir edilmeli.”

Ö26: “Etkinliklerin yaptırılabilmesi ve devamlılığın sağlanabileceği koşullar yaratılabilir.”

Ö35: “Öğretmenlere destek veren, çocuklara alışılmış idareciler gibi sorgulayıcı değil de onları anlayan, seven, hoşgörülü bir tutum içinde olmalı. Okul şartlarını daha da ileriye taşımaları.”

Ö47: “Müdür öncelikle öğretmeni desteklemeli. Örneğin öğretmenin davranış bozukluğu olan bir öğrenciyi, idareye götürdüğünde, müdürün öğrenciye nasihat edeceği yerde, şeker verip göndermesi çok sıkıntılı bir durum. Öğretmeni ne duruma düşürdüğünü tahmin edin lütfen.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre okullarda öğrencilere kazandırılması beklenen kök değerlerin (Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)

çok azı davranışa dönüşmektedir. Bunun yanında öğretmenler; değerlerin davranışa dönüşmediği, ailenin desteği olduğu sürece davranışa yansiyebileceği, davranışa dönüşen değerlerin sosyal çevrede bozulduğu, öğrencilerin değerleri davranışa dönüştürmekte zorlandığı, okullarda değerler eğitiminin evrak üzerinde yapıldığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Lockwood (1993) değerler ve davranış arasında doğrudan bir bağlantı gösteren bir araştırmaya rastlamadığını belirtmiştir. Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmasında öğrencilerin değerleri davranışlara yansıtmadığı belirtilmiştir. Erkuş ve Kılıç (2021) ise okullarda değerler eğitiminin önemli olduğunu, öğrencilerin değerler konusunda genel olarak bilgi sahibi olduğunu fakat bunları davranışa dönüştürme konusunda sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Akbaş'a (2007) göre okullarda bilişsel davranışlara ulaşma düzeyleri sürekli ve düzenli bir biçimde ölçülürken, duyuşsal davranışlar planlı bir şekilde kazandırılmamakta ve ölçülememektedir. Araştırma sonucunda öğretmenler davranışa dönüşen değerlerin sosyal çevrede bozulduğunu ifade etmişlerdir. Kılıç ve Babayigit'in (2017) yaptığı çalışma sonucunda ise öğrencilerde saygı, sevgi ve sorumluluk değerlerinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçları ile Lockwood (1993), Balcı ve Yanpar Yelken (2013), Erkuş ve Kılıç (2021), Akbaş (2007) ve Kılıç ve Babayigit'in (2017) çalışmalarının sonuçları örtüşmektedir.

Katılımcılara göre öğrencilerde davranışa en kolay dönüşen değerler en çok belirtilen değerden en az belirtilen değere göre sırasıyla yardımseverlik, sevgi, dostluk, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, adalet, dürüstlük, sabır ve öz denetimdir. Katılımcılara göre bu değerlerin davranışa kolay dönüşmesinin nedenleri ise okul ortamında ve çevrede çokça karşılaşılan ve örnek alınan değerler olması, öğretmenin etkisi, her insanda olması gereken değerler olması, çocuğa uygun olması ve çocuğun doğasında olması, ihtiyaç olan değerler olması, daha anlaşılır ve çocuklara uygun olmasıdır. Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşlerini incelediği çalışmalarında kazanılması en kolay olan değerlerin "Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı", "misafirperverlik" ve "vatanseverlik" olduğu belirtilmiştir. Ogelman ve Sarıkaya (2015) okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerini incelediği çalışmalarında öğretmenler; çocuklara en kolay kazandırılacak ilk üç değer saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, yardımlaşma, iş birliği olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmanın sonucu ile Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015) çalışmalarının sonuçları ile benzerlik gösterirken Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmaları ile kısmen benzerlik göstermektedir.

Katılımcılar öğrencilerde davranışa en zor dönüşen değerler en çok belirtilen değerden en az belirtilen değere göre sırasıyla sabır, öz denetim, adalet, sorumluluk, dürüstlük, saygı, dostluk, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverliktir. Katılımcılara göre bu değerlerin davranışa dönüşmesinin zor olmasında etkili olan nedenler ise çevre, aile, yaş düzeyi, değerlerin soyut olması, çocuğun doğası, yaşamla ilişkilendirilememesi ve çocukların sabırsız olmalarıdır. Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmalarında öğrenciye kazandırılması güç görülen değerlerin ilk sıralarında ise "adil olma", "farklılıklara saygı", "bilimsellik" ve "hak ve özgürlüklere saygı" değerleri yer almaktadır. Bu çalışmanın sonuçları adalet ve saygı değerleri açısından Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılar değerlerin davranışa dönüşmesi için en etkili yöntem veya uygulamaların örnek olma, yaparak yaşayarak öğrenme, aile ile iş birliği ve ailenin eğitimi, drama, ödül ceza, örnek olay, sabırlı olmak olduğunu belirtmişlerdir. Balcı ve Yanpar Yelken, (2013) çalışmalarında öğretmenlerin değer eğitiminde en etkili buldukları yöntemlerin sırasıyla "örnek olay inceleme", "öğretmen olarak model olma" ve "problem çözme", "öğrencilerle birlikte kural geliştirme" ve "iş birliğine dayalı öğrenme" olduğunu belirtmiştir. Ulusoy (2007)

yaptığı çalışmada öğretmen davranışlarının ahlâk ve değerler eğitimi konusunda öğrencilere daha çok etki ettiğini, öğretmenlerin ahlâk ve değerler eğitimde etkili olan yöntemleri kullanarak öğrencileri yönlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Winton, (2008) karakter eğitimi yaklaşımlarından geleneksel anlayış odaklı karakter eğitimi programlarında öğretme ve öğrenme stratejileri arasında öğretmenin rol model olması, doğrudan anlatım yoluyla öğretim, ödüller, erdemli kahramanların vurgulanması, tekrar, vs. olduğunu ifade etmiştir. Kolaç ve Karadağ'ın (2012) yaptıkları araştırma sonucunda öğretmen adaylarının değerlerin kazandırılmasında drama, tiyatro ve piyasetin etkinliklerinin düzenlenmesinin ve uygulamalı etkinliklere yer verilmesinin etkili olacağına inandıkları ortaya çıkmıştır. Prestwich'e (2004) göre değerler eğitiminde yetişkinler örnek davranış sergilemeli, çocuklar uygun davranışa yönlendirilmeli ve bu davranışı sergilediklerinde ödüllendirilmelidir. Araştırma sonuçları ile literatürde yer alan bulgular örtüşmektedir.

Katılımcılara göre değerlerin davranışa dönüşmesini sağlamak için öğretmenlere düşen görevler; rol model olmak/örnek olmak, olumlu davranışları pekiştirmek, doğru yönlendirme ve rehberlik yapmak, öğrenciye uygun ortam hazırlamak, sabırlı olmak, aile ile iletişim kurmak, tutarlı olmak, öğrenci davranışlarını takip etmek, gözlem yapmak, anlayışlı olmak, değerlerin üzerinde durmak, öğrenciyi cesaretlendirmek ve öğrenciye sorumluluklar vermektir. Lickona (2009; Akt. Bayırlı, Doruk ve Tüfekçi, 2020), öğretmenlerin değerler eğitimi sırasında rol model olma, demokratik sınıf ortamı oluşturma, velilerle iyi iletişim kurma gibi görevleri olduğunu ifade etmektedir. Çelikkaya ve Filoğlu'na (2014) göre öğrencilere değer kazandırmada öğretmenlere düşen görevlerin başında öğrencilere iyi bir model olmak gelmektedir. Yavuzer (2000) öğretmenin, öğrencilerin karakter oluşumu ve gelişimi üzerinde ciddi etkisi olan bir rol model olduğunu ifade etmiştir. Çünkü öğrenci okul çağında anne babasının yerine artık öğretmenini koymakta ve kendisini öğretmeniyle özdeşleştirmektedir. Yaşar ve Çengelci (2012) yaptıkları araştırma kapsamında öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda öğrencilere model olmaya çalıştıklarını gözlemlemiştir. Literatürden elde edilen sonuçlarla bu çalışmanın sonucu benzerlik göstermektedir.

Katılımcılara göre değerlerin davranışa dönüşmesini sağlamak için okul idaresine düşen görevler; öğretmenleri teşvik etmek ve desteklemek, değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamak, olumlu davranışları ödüllendirmek, örnek olmak, okul-aile-öğretmen-öğrenci iş birliğini sağlamak, tutarlı olmak, kendilerini geliştirmek, çalışmalarını düzenli takip etmek ve etkinlikler düzenlemektir. Kerschensteiner (1954; Akt. Gündoğdu, 2010) karakter terbiyesine ve değerler eğitimine önem veren okulların önemli görevlerinden birinin okullarda ahlaki bir sistem oluşturmak olduğunu ifade etmiştir. Okulların görevi sadece bilgi ve beceri kazandırmak değil, öğrencilerin ahlaki kararlar almasına ve davranışlar göstermesine yardımcı olacak değerleri ve becerileri kazandırmak, bireylere karakter ve değerler eğitimi açısından da temel insani değerleri özümsetmektir (Ada vd., 2005; Ekşi, 2003). Ryan'a (2002) göre ise okulların görevleri: örnek olmak, öğrenciler için ahlaka uygun bir ortam sağlamak, okulun ve sosyal yaşamın kurallarını öğretmek, iyi insan olmanın yollarını öğretmek, akademik olarak başarılı olmak kadar karakter ve değerler eğitiminde de başarılı olmayı teşvik etmek, öğrencilere ahlaki davranışları sergileyebilme ve topluma hizmet etme şansı vermek ve bunun için ortam hazırlamaktır. Araştırma sonuçları ile literatürden elde edilen sonuçlar örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer-davranış ilişkisi hakkındaki görüşlerin incelendiği bu çalışmada araştırma sonuçları özetle şu şekildedir: Okullarda öğrencilere kazandırılması beklenen kök değerlerin çok azı davranışa dönüşmekte bazıları hiç dönüşmemektedir. Değerler eğitimi ailenin desteği olduğu sürece davranışa yansiyabilir. Davranışa en kolay dönüşen üç kök değer yardımseverlik, sevgi ve dostluk; en zor dönüşen üç kök değer ise sabır,

öz denetim ve adalettir. Değerlerin davranışa dönüşmesi için en etkili yöntem veya uygulamalar örnek olma, yaparak yaşayarak öğrenme, aile ile iş birliği, ailenin eğitimi, drama, ödül ceza, örnek olay ve sabırlı olmaktır. Değerlerin davranışa dönüşmesi için öğretmenlere düşen en önemli görev rol model olmak/örnek olmaktır. Bunun yanında olumlu davranışları pekiştirmek, doğru yönlendirme ve rehberlik yapmak, öğrenciye uygun ortam hazırlamak, sabırlı olmak, aile ile iletişim kurmak, tutarlı olmak, öğrenci davranışlarını takip etmek, gözlem yapmak, anlayışlı olmak, değerlerin üzerinde durmak, öğrenciyi cesaretlendirmek ve öğrenciye sorumluluklar vermek de öğretmenlere düzen görevler arasındadır. Değerlerin davranışa dönüşmesi için okul idaresine düşen görevler öğretmenleri teşvik etmek ve desteklemek, değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamak, olumlu davranışları ödüllendirmek, örnek olmak, okul-aile-öğretmen-öğrenci iş birliğini sağlamak, tutarlı olmak, kendilerini geliştirmek, çalışmalarını düzenli takip etmek ve etkinlikler düzenlemektir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları çerçevesinde aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Okullarda verilen değerler eğitiminde değerlerin davranışa yeterince dönüşmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar değerlerin davranışa dönüşmesinde en etkili yöntemin öğretmenlerin değer eğitiminde rol model olması gerektiği yönündedir. Bu durumda öğretmenler öğrencilere örnek davranışlar sergilemeli ve öğrencilerin sergiledikleri olumlu davranışları pekiştirmelidir.

Araştırma sonuçları değerler eğitimine aileyi dahil etmenin öğrencide değerlerin davranışa dönüşmesinde olumlu etki ettiği yönündedir. Değerler eğitiminin tüm aşamalarında aile sürece dahil edilmeli, belirli aralıklarla ailelerle bilgilendirici toplantılar yapılmalı ve aile eğitimi verilmelidir.

Değerler eğitiminde öğrencinin aktif olarak katılacağı etkinliklere yer verilmeli, değerler hayatla ilişkilendirilmeli, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat verilmeli, işbirlikli öğrenme gibi öğrencilerin birlikte çalışacağı yöntem ve teknikler kullanılmalı ve öğrencilere sorumluluk verilmelidir.

Okul idaresi değerler eğitiminin etkili bir şekilde işleyebilmesi için öğretmenleri teşvik etmeli, değerler eğitimi için gerekli ortamı ve şartları hazırlamalı, olumlu davranışları ödüllendirmeli, okul-aile-öğretmen-öğrenci iş birliğini sağlamalı ve etkinlikler düzenlemelidir.

KAYNAKÇA

- Ada, S., Baysal, Z. N. & Korucu, S. (2005). Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkilerin karakter eğitimi ve 2005 ilköğretim programı açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 9-20.
- Akbaş, O. (2007). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu*, 26(28), 673-695.
- Balcı, A. & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.

- Bayırlı, H., Doruk, O. & Tüfekçi, A. (2020). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(3), 865-894. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.8c.3s.5m
- Berkowitz, M. W. (2002). The science of character education. *Bringing in a new era in character education*, 508, 43-63.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Cüceloğlu, D. (1999). *Anlamlı ve coşkulu bir yaşam için savaşçı*. Sistem Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. & Filoğlu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değere ve değer eğitimi ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556. DOI: 10.12738/estp.2014.4.1605
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erkuş, B. & Kılıç, D. (2021). Analysis of class teachers and parents' views on character education in primary school in terms of various variables, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(15), 1317-1365. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.366>
- Gündoğdu, F. B. (2010). *Ortaöğretim kurumlarında karakter eğitimi sorunu*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30(2), 169-202.
- Kılıç, D. & Babayiğit, Ö. (2017). İlkokul öğrencilerinde kaybolan değerler, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 2, 81-92.
- Kolaç, E. & Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmen adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How schools can teach respect and responsibility*. Bantam Books, 6-22.
- Lickona, T. (1996). Eleven principles of effective character education. *Journal of moral Education*, 25(1), 93-100.
- Lockwood, A. L. (1993). A letter to character educators. *Character Education*, 51(3), 72-75.
- MEB. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, Ankara.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çeviri Editörü: Prof. Dr. Selahattin Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ogelman, H. G. & Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.
- Okumuş, E. (2010). Toplum ve ahlak eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 28-32.
- Pala, A. (2011). The need for character education. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(2), 23-32.
- Prestwich, D. L. (2004). Character education in America's schools. *School Community Journal*, 14(1), 139-150.
- Ryan, K. (2002). The six es of character education, *Issues in Ethics*, 13(1). <http://www.scu.edu/ethics/publications/iie/v13n1/charactered.html>. (Erişim Tarihi: 17.08.2022).

- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Ulusoy, K. & Arslan D. A. (2015). Değerli bir kavram olarak ‘değer ve değerler eğitimi. Turan, R. & Ulusoy, K. (Ed). “*Farklı yönleriyle değerler eğitimi*” içinde sf. 1-16. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi (1. basım)*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya il örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155-177.
- Ulusoy, K. (2019). *Karakter değerler ve ahlak eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. (2021). History teachers' opinions about the treatment of values education. *Journal of Education and Learning*, 10(2), 139-151.
- Winton, S. (2008). Character education: Implications for critical democracy. *International Critical Childhood Policy Studies*, 1(1), 42-63.
- Yaşar & Çengelci (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Psikolojisi (1. basım)*. Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Etik Metni: “Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir. Makalenin etik kurul izni Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi/Yayın Etiği Kurulu tarafınca 01.08.2023 tarih, 06 sayılı kararı ile alınmıştır”.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu makalede birinci yazar %50, ikinci yazar %50 oranında katkıda bulunmuştur.

KATKI ORANI	KATKIDA BULUNAN YAZAR(LAR)
Fikir ve Kavramsal Örgü	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Literatür Tarama	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Yöntem	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Veri Toplama	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Verilerin Analizi	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Bulgular	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş
Tartışma ve Yorum	Kadir Ulusoy, Bahattin Erkuş

Finansal Destek: Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş Onam Beyanı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Makale ile ilgili tüm veriler makalenin içinde yer almaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazarların araştırma ile ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu eser CC BY (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>) ile lisanslanmıştır.

Sorumluluk Reddi/Yayıncı Notu: Tüm yayınlarda yer alan ifade, görüş ve veriler yazar(lar) ve katkıda bulunan(lar)ın görüşleridir. IJETSAR ve/veya editör(ler), içerikte belirtilen herhangi bir fikir, yöntem, talimat veya üründen kaynaklanan kişiler veya mülke yönelik zararlardan ve ihlallerden sorumlu değildir.